

**KAMMARRÄTTEN
I STOCKHOLM**
Avdelning 5

DOM

2011-09-26
Meddelad i Stockholm

Mål nr 279-11

KLAGANDE

Östermalms stadsdelsnämnd i Stockholms kommun
Box 24156
104 51 Stockholm

MOTPART

Ombud:

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 22 december 2010
i mål nr 15004-10, se bilaga A

SAKEN

Ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans enligt lagen
(1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade - LSS

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 224914

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2302	Birger Jarls Torg 5	08-561 690 00	08-14 98 89	måndag – fredag
103 17 Stockholm		E-post: kammarrattenistockholm@dom.se		09:00-16:00
		www.kammarrattenistockholm.domstol.se		

YRKANDEN M.M.

Östermalms stadsdelsnämnd i Stockholms kommun (nämnden) yrkar att kammarrätten med ändring av förvaltningsrättens dom fastställer nämndens beslut. Till stöd för sin talan anför nämnden i huvudsak följande. Kommunens yttersta ansvar enligt LSS innebär enbart en skyldighet att under vissa i lagen angivna situationer utge personlig assistans. Detta gäller i avvaktan på försäkringskassans beslut eller domstolsprövning, under förutsättning att det finns en rätt enligt lagstiftningen till personlig assistans samt vid tillfälligt utökad behov. Det finns dock inte något yttersta ansvar att utge personlig assistans enligt LSS när det inte finns en rätt till insatsen enligt lagstiftning. I förarbetena till 4 § LASS, prop. 1995/96:146 s. 15, uttalas beträffande kommunens ansvar när assistansersättning inte lämnas för tid som den funktionshindrade personen vistas i barnomsorg, skola inkl. särskola eller deltar i daglig verksamhet att avsikten inte är att i sådana situationer överföra ansvaret för personlig assistans till kommunerna. Däremot har kommunerna skyldighet enligt annan lagstiftning – socialtjänstlagen, skollagen och LSS – att ge det stöd som behövs för att personerna i fråga ska kunna delta i verksamheterna. I förarbetena klargörs att det inte varit lagstiftarens mening att kommunen ska ha ett obegränsat yttersta ansvar enligt LSS. Beträffande att rätten till personlig assistans enligt LASS vid sjukhusvistelse begränsats till kortare tid anges att om särskilda skäl föreligger bör den personliga assistansen kunna följa med och bistå den funktionshindrade personen vid kortare sjukhusvistelser. Detta kan gälla t.ex. vid akut intagning på sjukhus i de fall där karaktären av funktionshindret gör det särskilt angeläget att den personliga assistenten finns till hands. Avsikten är emellertid inte att personlig assistans ska ersätta den omvårdnad sjukvårdshuvudmannen är skyldig att ge. Detta uttalande i förarbetena ger inte stöd för att den angivna rätten till personlig assistans ska kompletteras med en obegränsad rätt till assistans enligt LSS. Eftersom det i lagstiftningen saknas preciseringar om ett yttersta ansvar i denna situation måste landstingets ansvar vägas in i bedömningen. Med beaktande

av den kompetens som finns på den aktuella avdelningen och landstingets ansvar för tolkning så ska det fortsatta ansvaret för hjälp med kommunikering för tid efter de inledande fyra veckorna av den nu aktuella sjukhusvistelsen tillgodoses genom landstinget och inte genom personlig assistans enligt LSS. Syftet med bestämmelsen om i tid begränsad rätt till personlig assistans vid sjukhusvistelse frångås om kommunen ges fortsatt ansvar utifrån en rimlighetsbedömning. I detta mål är förutsättningarna sådana att det är möjligt för hälso- och sjukvården att efter fyra veckor tillgodose behoven.

bestrider nämndens överklagande och anför i huvudsak följande. Det finns inga belägg för att personlig assistans under sjukhusvistelse aldrig kan överstiga fyra veckor. Hennes behov är högst personliga och därtill mycket komplexa. Hennes kombination av psykiska och fysiska funktionsnedsättningar utgör en alldeles unik situation. Hennes behov av personlig assistans kan inte efter fyra veckor tillgodoses av personalen på den slutna psykiatriska avdelningen och tolktjänst. Tolktjänst känner inte till den komplicerade kombination av funktionsnedsättningar som är hennes verklighet. Personalen kan inte kommunicera med henne, mer än mycket ytligt via läppläsning då hon är tillräckligt pigg för att klara det. Det var helt avgörande för hennes mentala och fysiska hälsa och tillfrisknande att hon även efter de första fyra veckorna fick möjlighet att få personlig assistans. Hon är döv och det kan inte rimligtvis innebära att sjukhuset ska anställa teckenspråkkunnig personal eller anlita tolk i den utsträckning som hon har behov av på sjukhuset. I vilket fall som helst så skedde inte detta.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Det är i målet ostridigt att [redacted] tillhör personkrets 1 § 3 LSS och är beviljad personlig assistans enligt LASS. Av utredningen i målet framgår att [redacted] vårdats på Sankt Görans sjukhus under fyra månader från och med den 23 maj 2009. Under vårdens första fyra veckor erhöll hon

personlig assistans enligt LASS. Härefter upphörde rätten till assistansersättning i enlighet med 4 § LASS och RAR 2002:6.

Den fråga som kammarrätten har att ta ställning till i målet är om nämnden på de skäl som anfördes i beslutet hade rätt att avslå an-
sökan om ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans enligt LSS under den resterande sjukhusvistelsen. Nämnden anförde som skäl för sitt beslut att det åligger landstinget att tillgodose de behov
har under sjukhusvistelsen.

Enligt 7 § första stycket LSS har personer som anges i 1 § rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1--9, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt.

I specialmotiveringen till 7 § LSS anges att för att en viss insats ska kunna nekas den funktionshindrade på grund av att behovet tillgodoses på annat sätt, ska behovet också faktiskt tillgodoses på annat sätt. Det räcker således inte att behovet kan tillgodoses på annat sätt. – Även om behovet i viss mån tillgodoses på annat sätt kan rätt föreligga till kompletterande insatser enligt LSS (prop. 1992/93:159 s. 172).

Vidare framgår av anført förarbete att vad gäller assistansersättning enligt LASS så är avsikten att ersättningen bara ska täcka stadigvarande behov. Om behov tillfälligt uppstår av en utökning av assistansinsatserna bör behovet av utökad assistans prövas av kommunen inom ramen för LSS (s. 70). Om kommunen bedömer att den enskildes behov av assistans är större än vad Försäkringskassan beslutat att ge assistansersättning för, vilket i praktiken kan inträffa t.ex. därför att den enskildes behov av stöd ökar vid vissa tidpunkter, kvarstår kommunens skyldighet enligt denna punkt att ge den enskilde assistans för överskjutande timmar. – Kommunen har alltså ett yttersta ansvar för insatsen personlig assistans. För de olika situationer som

assistansersättning inte kan utges men där behov ändå föreligger av personlig assistans har kommunen ansvar för såväl att faktiskt tillhandahålla assistansen som att finansiera denna (s. 177).

Kammarrätten gör följande bedömning.

Nämnden har ansvar för insatsen personlig assistans eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans i den utsträckning som gäller enligt LSS. Någon motsvarande begränsning i ansvaret under sjukhusvistelse som den som anges i LASS återfinns inte i LSS, utan den prövning som ska göras är om behovet tillgodoses på annat sätt eller inte.

Även om flertalet av patienters grundläggande behov tillgodoses av personalen på sjukhuset inom ramen för den omsorg som sjukvårdshuvudmannen är skyldig att ge, utesluter inte detta att vissa grundläggande behov undantagsvis inte tillgodoses på detta sätt. Då möjligheten att lämna assistansersättning enligt LASS i dessa fall är begränsad kan det uppstå situationer då nämnden är skyldig att bevilja den enskilde personlig assistans eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans enligt LSS.

Kammarrätten instämmer därför i förvaltningsrättens bedömning att _____ har rätt till ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans enligt LSS under den ifrågavarande perioden i den mån hennes behov faktiskt inte tillgodosågs på annat sätt, dvs. av sjukhuset, och hon haft kostnader för sådan assistans. Det framgår inte av nämndens beslut att man gjort en sådan individuell prövning. Med beaktande av instansordningsprincipen bör denna prövning i första hand göras av nämnden. Överklagande ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Inga-Lill Askersjö
lagman
ordförande

Eva Hammar
kammarrättsråd
referent

Kaj Håkansson
adjungerad ledamot

Annika Pallvik Fransson
föredragande

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM**
Allmänna avdelningen

DOM
2010-12-22
Meddelad i
Stockholm

Mål nr
15004-10
Enhet 10

KLAGANDE

Ombud:

MOTPART

Östermalms stadsdelsnämnd i Stockholms stad
Box 24156
104 51 Stockholm

ÖVERKLAGAT BESLUT

Östermalms stadsdelsnämnd i Stockholms stads beslut 2009-08-24

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

DOMSLUT

Förvaltningsrätten upphäver beslutet och återförvisar målet till stadsdelsnämnden för ny prövning.

Dok.Id 77252

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
115 76 Stockholm	Tegeluddsvägen 1	08-561 680 00	08-561 680 01	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: forvaltningsrattenistockholm@dom.se		

BAKGRUND, YRKANDEN M. M.

Östermalms stadsdelsnämnd i Stockholms stad (nämnden) beslutade den 24 augusti 2009 att avslå ansökan om ersättning för skäligen kostnader avseende personlig assistans enligt 9 § 2 LSS under sjukhusvistelse. Som skäl för beslutet angavs följande. Det åligger landstinget att tillgodose de personliga behov som har på grund av sin funktionsnedsättning när hon vistas på sjukhus. Även behovet av en person som har kunskap om teckenkommunikation ska tillgodoses av landstinget.

överklagar och yrkar att hon ska beviljas rätt till ersättning för personlig assistans för tiden den 20 juni 2009 till dess sjukhusvistelsen upphör, samt anför bl.a. följande. Sedan den 23 maj 2009 vårdas hon på S:t Görans sjukhus. Hon har omfattande funktionsnedsättningar av såväl fysisk som psykisk art. Hon har beviljats personlig assistans enligt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS) med en omfattning av 3 086 timmar per sex månader. Då hon under sjukhusvistelsen endast har fått behålla sin personliga assistans enligt LASS under fyra veckor enligt gällande praxis är det helt avgörande för hennes hälsa och tillfrisknande att hon även därefter ges möjlighet att kommunicera med sin omgivning. Det kan inte rimligtvis vara så att sjukhuset ska anställa teckenspråkskunnig personal eller att de ska anlita tolk i den utsträckning som hon har behov av på sjukhuset. I vilket fall som helst har så inte skett, och hennes behov är inte tillgodosedda. Hon åberopar Kammarrätten i Stockholms dom 2789-06 och Kammarrätten i Göteborgs dom 7028-1997.

Nämnden vidhåller beslutet och anför bl.a. följande. Nämnden anser inte att det är lagstiftarens avsikt att kommunen ska gå in med insatser, eller ekonomisk ersättning för sådan, när ansvaret åligger annan huvudman. I LSS kan det ej utläsas att det är kommunens ansvar att stå för assistanskostnader under sjukhusvistelse.

har yttrat sig och anför bl.a. följande. Hennes behov av personlig assistans kan inte inordnas i den vård som normalt sett ingår i psykiatrisk tvångsvård. Den ingående kunskap som krävs om henne av de personliga assistenterna kan inte reduceras till teckenkommunikation eller ytliga kunskaper som ordinarie personal på sjukhuset kan tillägna sig under fyra veckor.

Nämnden anför bl.a. följande. Enligt nämndens uppfattning måste det ingå i personalens kompetensområde på en psykiatrisk slutenvårdsavdelning att besitta kunskap gällande förhållningssätt och bemötande av patienter med psykosdiagnos. Enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) ska hälso- och sjukvården tillgodose patientens behov av kontinuitet och säkerhet i vården, landstinget ansvara för tolktjänst avseende vardagstolkning för barndomsdöva och hörselskadade och patienten ges individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd och om de metoder för undersökning, vård och behandling som finns.

har yttrat sig och vidhåller vad som tidigare anförts.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser

I 1 § LSS anges följande. Denna lag innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Enligt 7 § LSS ska den enskilde genom insatserna enligt 9 § tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

Av 9 § 2 LSS framgår bl.a. att insatserna för särskilt stöd och särskild service inkluderar biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del av behovet som inte täcks av beviljade assistansstimmar enligt lagen (1993:389) om assistansersättning.

Utredningen i målet

Försäkringskassan har bedömt att _____ tillhör personkrets 1 § 3 LSS. Hon är beviljad personlig assistans enligt LASS med 118,37 timmar per vecka för hygien, städning, ledsagning, matlagning, diverse inköp samt planering för att få struktur i vardagen. I beräkningen ingår beredskap 23 nätter per månad och under i genomsnitt sju nätter per månad föreligger behov av aktiv assistans.

Förvaltningsrättens bedömning

Frågan i målet är om _____ kan beviljas ökat ekonomiskt stöd till kostnad för utökad personlig assistans under tid som hon varit inlagd på sjukhus. Nämnden har anfört att det åligger landstinget att tillgodose de personliga behov hon på grund av sina funktionshinder har under sjukhusvistelsen.

I förarbetena (prop. 1992/93:159 s. 177) anges bl.a. följande. Om kommunen bedömer att den enskildes behov av assistans är större än vad försäkringskassan beslutat ge assistansersättning för, vilket i praktiken kan inträffa t.ex. därför att den enskildes behov av stöd ökar vid vissa tidpunkter, kvarstår kommunens skyldighet enligt denna punkt att ge den

enskilde assistans för överskjutande timmar. För de olika situationer av tillfällig karaktär som assistansersättning inte kan utges, men där behov ändå föreligger av personlig assistans, har kommunen således ett yttersta ansvar inom ramen för LSS för såväl att faktiskt tillhandahålla assistansen som att finansiera denna.

Insats enligt 9 § 2 LSS är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt LASS. Nämnden har anfört att ansvaret för personlig assistans under sjukhusvistelsen inte åvilar kommunen utan landstinget. Förvaltningsrätten finner, mot bakgrund av vad som ovan anförts, att nämnden har det yttersta ansvaret för insatsen personlig assistans och därmed har haft en skyldighet att bevilja

personlig assistans eller ersättning för personlig assistans under sjukhusvistelsen om förutsättningarna härför är uppfyllda. Målet ska därför visas åter till nämnden för förnyad prövning.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1a).

Anna Maria Åslundh-Nilsson
rådman

I avgörandet har även nämndemännen Kenneth Bylund, Britt-Marie Embring och Gun Lingberth deltagit. Föredragande har varit Malin Schierenbeck.

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Stockholm.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentligpart räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att prövningstillstånd meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas, anledning förekommer till ändring i det slut var till förvaltningsrätten kommit eller det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. den klagandes namn, personnummer, yrke, postadress och telefonnummer. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till kammarrätten,
2. det beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans ombud. Adressen till förvaltningsrätten framgår av beslutet. Om klaganden anlitar ombud ska denne sända in fullmakt i original samt uppge sitt namn, adress och telefonnummer.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen fordras att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att talan prövas eller om det föreligger synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att grund för resning föreligger eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska undertecknas av klaganden eller dennes ombud och ges in i original samt innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, personnummer/organisationsnummer, yrke, postadress och telefonnummer. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nå för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.